

Nr 279.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare anslag till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet; given Stockholms slott den 21 maj 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Herman Eriksson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson:

Till behandling föreligger fråga om viss ändring i byggnadsprogrammet för den beslutade nybyggnaden för svenska träforskningsinstitutet och anvisande av härför erforderliga medel. Till en början torde jag därvid få erinra om statsmakternas tidigare beslut rörande denna byggnad.

På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1942:284 och 1943 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 2) har riksdagen (r. skr.:r 1942:397 och 1943:131) till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisat för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 600,000 kronor och för budgetåret 1943/44 ett investeringsanslag av 1,170,000 kronor. I anslutning härtill har

riksdagen enligt förstnämnda skrivelse *dels* godkänt vid statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 24 april 1942 fogat avtal med stiftelsen svensk träforskning angående inrättande och drivande av ett institut för forskning rörande skogens produkter och deras utnyttjande — omfattande bland annat avdelningar för grundläggande forskning inom de trätekniska, papperstekniska och träkemiska områdena samt för allmänna analysarbeten ävensom centrallaboratorier för tillämpad forskning, apparatförsök och provningar inom cellulosa-, pappers-, trämasse- och wallboardbranscherna — *dels ock* bemyndigat Kungl. Maj:t att med stiftelsen träffa överenskommelse, i anslutning till nyssnämnda avtal, om inrättande av ett centrallaboratorium för den grafiska industrien samt att, i den mån så befunnas påkallat och lämpligt, överenskomma med stiftelsen om jämkning i förenämnda avtal och överenskommelse.

Såsom framgår av propositionen 1942:284 beräknades den för institutet avsedda byggnadens totala golvyta komma att uppgå till 4,900 m², varav 1,300 m² för centrallaboratorierna. Hänsyn hade härvid icke tagits till behovet av lokaler för ett centrallaboratorium för den grafiska industrien. Rörande avtalets närmare innehåll får jag hänvisa till en vid propositionen 1942:284 fogad bilaga.

Genom beslut den 30 juni 1942 har Kungl. Maj:t godkänt nyssnämnda avtal. Därjämte har Kungl. Maj:t den 30 oktober 1942 bemyndigat chefen för handelsdepartementet att för Kungl. Maj:t och Kronan träffa avtal med stiftelsen svensk träforskning angående inrättande i anslutning till svenska träforskningsinstitutet av ett centrallaboratorium för den grafiska industrien. Samtidigt har Kungl. Maj:t *dels* föreskrivit, att en byggnad för institutet med därtill anslutna centrallaboratorier skulle — i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som enligt det vid förenämnda proposition nr 284 fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden den 24 april 1942 tillstyrkts av chefen för handelsdepartementet, samt med iakttagande tillika att i anläggningen skulle ingå ett centrallaboratorium för den grafiska industrien med en nettoglyyta av cirka 230 kvadratmeter — uppföras för kronans räkning å ett område nordväst om statens provningsanstalt å Norra Djurgården i Stockholm, därvid alla möjligheter skulle utnyttjas att hålla kostnaderna för förslaget genomförande inom det därför beräknade beloppet 1,770,000 kronor, *dels ock* uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med styrelsen för institutet låta utföra de för institutet och därtill anslutna centrallaboratorier erforderliga byggnads- och därmed sammanhängande arbeten, därvid det skulle ankomma på byggnadsstyrelsen att, innan arbetena påbörjades, för godkännande underställa Kungl. Maj:t förslag till byggnadsritningar.

Med utlåtande den 6 maj 1943 har byggnadsstyrelsen överlämnat en av styrelsen för svenska träforskningsinstitutet i skrivelse den 19 april samma år gjord framställning om viss utökning av de för centrallaboratorierna enligt tidigare beslut avsedda utrymmena. Till grund för institutsstyrelsens framställning har legat en av stiftelsen svensk träforskning i skrivelse till institutsstyrelsen sistnämnda dag gjord hemställan i ämnet.

Stiftelsen svensk träforskning anförde i sin berörda skrivelse följande.

I det av Kungl. Maj:t fastställda förslaget till disposition av lokalerna inom träforskningsinstitutet har inom centrallaboratorierna ett utrymme av 25 m² under pappersavdelningen reserverats såsom trämasselaboratorium. Under wallboardavdelningen har på samma sätt ett utrymme av 50 m² reserverats såsom wallboardlaboratorium.

Vid de undersökningar och diskussioner, som förekommit i samband med ritningarnas utarbetande, har från trämasseindustrien och wallboardindustrin framhållits önskvärdheten av att ökade utrymmen inom centrallaboratorierna tillmätas dessa industrier.

En dylik ökning skulle från trämasseindustrien möjliggöra en installation av en försöksslipstol, på vilken slipmassa kan framställas och undersökningar samtidigt företagas i olika avseenden, exempelvis beträffande kraftförbrukning, slipstenarnas tillverkning och utformning, massans kvalitet under olika betingelser m. m. Vidare skulle slipmassans förhållande vid papperstillverkning under olika betingelser kunna undersökas tack vare den direkta kontakt, som kan ernås mellan försöksslipavdelningen och ett pappersmaskinlaboratorium, vilket anordnas inom centrallaboratoriet för pappersteknik.

Beträffande wallboardindustrin understrykes särskilt, att denna industri under det senaste årtiondet vunnit en alltmera ökad utbredning i vårt land, varvid det samtidigt visat sig i högsta grad önskvärt, att den tekniska målforskningen i fråga om produktens framställning och bearbetning kan bedrivas i väsentligt ökad omfattning. En dylik målforskning bör kunna giva en god ledning för utvecklingen såväl av framställningsmetoder som av den tillverkade produktens kvalitet och är av särskild betydelse inom denna helt unga industri.

Å andra sidan äro de utrymmen, som i det ursprungliga förslaget tillmätas avdelningarna för cellulosa, papper och träteknik, så relativt begränsade, att någon förskjutning till förmån för trämasse- och wallboardindustrierna härvidlag icke låter sig göra.

Vid utarbetande av ritningar till institutet har med hänsyn härtill ett förslag uppgjorts till en tillbyggnad av den för centrallaboratorierna avsedda fabriksflygeln, främst för utökning av de föreslagna utrymmena för trämasse- och wallboardindustrierna. Den föreslagna tillbyggnaden omfattar en sammanlagd nettogolvyta av 423 m², varav för trämasseindustriens centrallaboratorium cirka 140 m² och för wallboardindustriens cirka 175 m².

Resten av tillbyggnaden erfordras för smärre ökningar av lokalerna för vissa andra ändamål. De för de olika centrallaboratorierna gemensamma utrymmena behöva ökas dels med ett förrådsrum om 30 m² och dels med en verkstadslokal om 37.5 m². För industribranschernas målforskning är det av praktiska skäl angeläget att disponera över en mindre institutionsverkstad för smärre löpande underhålls- och reparationsarbeten på materielen. Vid den noggranna genomarbetning av planerna för institutets byggnader, som skett i samband med uppgörandet av definitiva ritningar, har det även visat sig erforderligt att i någon mån öka utrymmena för pappers- och cellulosaindustriernas centrallaboratorier, varför enligt det omarbetade förslaget dessa laboratorier skulle disponera dels cirka 40 m² inom tillbyggnaden, dels de 75 m², som enligt det ursprungliga förslaget skulle ha utgjort laboratorier för wallboard och slipmassa.

Enligt en skrivelsen bifogad utredning av arkitektfirman Ahrbom & Zimdahl beräknas totalkostnaden för den föreslagna tillbyggnaden till 148,000

kronor, därav skulle belöpa sig på cellulosa- och pappersindustrien 51,700 kronor, på trämasseindustrien 45,000 kronor, på wallboardindustrien 49,500 kronor och på den grafiska industrien, med hänsyn till dess andel i verkstadsutrymmet, 1,800 kronor.

Stiftelsen hemställde, att styrelsen för svenska träforskningsinstitutet ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att i samband med institutsbyggnadens uppförande denna utökning av de för centrallaboratorierna avsedda utrymmena måtte komma till stånd samt att för ändamålet måtte anvisas nyssnämnda belopp, 148,000 kronor, eller avrundat 150,000 kronor.

Stiftelsen har i samband härmed förbundet sig att för disposition av de genom utökningen vunna utrymmena på samma tid och enligt samma grunder i övrigt, som avses i det mellan Kungl. Maj:t och stiftelsen träffade avtalet, betala en årlig hyra motsvarande 6 procent av byggnadskostnaden, ävensom att tillse att lokalerna utnyttjas för målbetonad forskning på motsvarande sätt som övriga av stiftelsen enligt avtalet disponerade lokaler.

Styrelsen för svenska träforskningsinstitutet anförde i anledning av stiftelsens hemställan i huvudsak följande.

För uppgörandet av definitiva byggnadsritningar har styrelsen för institutet tillsatt en särskild utredningskommitté, vilken i samverkan med den av byggnadsstyrelsen utsedde arkitekten noggrant genomarbetat planlösningarna med hänsyn såväl till organisationen av arbetet i institutet som till utrymmesbehovet för de olika utrustningsdetaljerna. Därvid ha i en del fall besparingar i utrymme kunnat göras, medan det å andra sidan i vissa fall visat sig nödvändigt att något öka de planerade lokalerna. Det är därvid lokalerna för centrallaboratorierna, som visat sig otillräckliga, medan däremot någon utrymmesbesparing kunnat göras i fråga om lokalerna för grundläggande forskning. Förutom de lokaler, vilka ingå i det fastställda programmet, har det uppstått behov av vissa utrymmen för nya ändamål. Detta har medfört en ökning av byggnadskroppen utöver programmet i form av en tillbyggnad till institutets s. k. fabriksflygel, d. v. s. den byggnadsdel, som enligt förslaget huvudsakligen skall inrymma lokaler för försök med större och mera skrymmande apparatur.

Tillbyggnaden, vilken särskilt utmärkts å en skrivelsen bifogad ritningskopia, omfattar en total nettogolvyta om 423 m², fördelad på wallboardlaboratoriet, laboratoriet för slipmassa, papperslaboratoriet, gemensamt förrådsutrymme för centrallaboratorierna samt verkstadslokal.

Under genomarbetningen av laboratorieplanerna har från representanter för wallboard- och slipmasseindustrierna framhållits, att de i det ursprungliga förslaget beräknade utrymmena för deras forskning icke voro tillfyllest. Framför allt är det önskvärt att tillräckligt utrymme beredes för en slipstol. Någon sådan var icke medräknad i det första förslaget utan hade i detta förslag angivits som en önskvärd komplettering längre fram. Vid de diskussioner, som senare ägt rum med industrirepresentanter, har dock framhållits, att en slipstol är i hög grad önskvärd både för laboratoriet för slipmassa och wallboardlaboratoriet. Ett studium av nyare institut i utlandet har visat, att man även på andra håll ansett en slipstol tillhöra utrustningen för forskningslaboratorier på slipmasseområdet.

Även centrallaboratorierna för papper och cellulosa ha visat sig behöva någon ökning av lokalerna. Detta behov av utvidgning skulle tillgodoses dels genom disposition av de lokaler, som enligt det tidigare förslaget skulle nytt-

jas för wallboard och slipmassa, dels genom att taga i anspråk visst utrymme i tillbyggnaden.

Slutligen är det önskvärt, att förrådslokalerna ökas och att en mindre verkstad inrättas för löpande underhåll och smärre reparationer av apparaturen, framför allt i centrallaboratorierna. Denna verkstad har påyrkats från industrihåll och skulle komma att underlätta arbetet i centrallaboratorierna utan att därför inkräkta på det arbetsområde, som naturligen hör hemma i en central verkstad. För större och mera krävande arbeten beräknas den i bränsletekniska försöksstationen planerade större verkstaden komma att anlitas.

Under hänvisning till det anförda hemställer styrelsen för svenska träforskningsinstitutet, att förutom de lokaler, som föreslagits enligt det gällande programmet, måtte få utföras en tillbyggnad med 423 m² nettogolvyta för en uppskattad kostnad av 148,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har icke haft något att erinra beträffande vare sig den föreslagna tillbyggnaden eller de till 148,000 kronor beräknade kostnaderna för dennas utförande. Emellertid har styrelsen ansett sig i detta sammanhang böra framhålla, att nybyggnaden för träforskningsinstitutet kunde väntas komma att medföra vissa merkostnader utöver kostnaden för den nu föreslagna tillbyggnaden. Styrelsen har härutinnan anført följande.

Den år 1942 framlagda kostnadsberäkningen för institutbyggnaden slutade på ett belopp av 1,700,000 kronor, varav ett belopp av 471,000 kronor belöpte på centrallaboratorierna och återstoden, 1,229,000 kronor, på institutet i övrigt (lokaler för grundläggande forskning). Härtill kommo de till 70,000 kronor beräknade kostnaderna för ett centrallaboratorium för den grafiska industrien, varför totalkostnaden för byggnadsföretaget beräknades till 1,770,000 kronor. Emellertid hade byggnadsstyrelsen i ett till chefen för handelsdepartementet den 22 april 1942 avgivet yttrande över förslaget till institutbyggnaden anført, att de för byggnaden beräknade kostnaderna voro väl lågt kalkylerade, varför desamma borde ökas med omkring 15 procent. Emellertid framhöll styrelsen, att reduktioner i det upprättade förslaget syntes kunna företagas, exempelvis genom att några av de projekterade lokalerna minskades eller eventuellt ställdes på framtiden. Därest en sådan reduktion företoges, skulle byggnaden kunna uppföras inom ramen av de beräknade kostnaderna.

Ehuru byggnadsstyrelsen jämlikt föreskriften i Kungl. Maj:ts beslut den 30 oktober 1942 i samband med det nu pågående utarbetandet av ritningar till byggnadsföretaget i fråga söker att genom beskärning av de i det ursprungliga byggnadsförslaget avsedda lokalutrymmena hålla byggnadskostnaden inom ramen av de anvisade medlen, synes detta icke bliva möjligt på grund av de krav på utrymmen, som uppställts beträffande centrallaboratoriernas lokaler. Under sådana förhållanden torde man, utöver förenämnda kostnader 148,000 kronor för den föreslagna tillbyggnaden, sannolikt hava att räkna med den av byggnadsstyrelsen tidigare angivna ökningen av omkring 15 procent av de år 1942 beräknade byggnadskostnaderna, varigenom dessa alltså skulle komma att höjas till omkring 2,000,000 kronor. Då emellertid berörda undersökningar ännu icke slutförts inom byggnadsstyrelsen, kan styrelsen först i samband med framläggandet av definitiva ritningar till byggnadsföretaget närmare uttala sig rörande storleken av den ytterligare merkostnad, som sålunda kan väntas uppkomma och som till huvudsaklig del hänför sig till för centrallaboratorierna avsedda lokaler, för vilka stiftelsen svensk träforskning skall hava att erlægga en hyra efter 6 procent av de på dessa lokaler belöpande byggnadskostnaderna.

Vidare får byggnadsstyrelsen framhålla, att man härjämte givetvis måste räkna med en ökning av de totala byggnadskostnaderna till följd av den stegring av priserna på byggnadsmarknaden, som inträtt sedan de ursprungliga kostnadsberäkningarna upprättades. Storleken av denna merkostnad kan emellertid givetvis först senare i samband med byggnadsarbetenas utförande närmare bedömas.

För en närmare kännedom om de i ärendet åberopade ritningarna jämte utredning rörande kostnaderna för uppförande av den ifrågasatta tillbyggnaden får jag hänvisa till handlingarna.

Departements-
chefen.

Enligt det förslag, som låg till grund för propositionen 1942: 284, borde anskaffandet av relativt dyrbar och platskrävande apparatur för verksamheten vid svenska träforskningsinstitutet och de därtill anslutna centrallaboratorierna i avsevärd mån ställas på framtiden. Det förutsattes i förslaget, att utrymmen för dylika maskiner skulle ordnas efter behov genom framtida tillbyggnader till institutet, varför sådana utrymmen blott delvis ingingo i det uppgjorda byggnadsprogrammet. Kostnaderna för institutsbyggnaden ha också beräknats i enlighet härmed. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har emellertid på grund av önskvärldheten för särskilt trämasse- och wallboardindustrierna att redan från början kunna installera viss apparatur av förut angivet slag behovet av ökade utrymmen för dessa industriernas laboratorier gjort sig gällande tidigare än sålunda beräknats. Det har därjämte visat sig erforderligt att utöka de för cellulosa- och pappersindustrierna avsedda laboratorielokalerna samt att erhålla utrymmen för en förrådslokal och en verkstadlokal. Detta ökade behov av utrymmen för centrallaboratorierna har ansetts böra tillgodoses genom uppförande av en tillbyggnad till den redan planerade institutsbyggnaden. Tillbyggnaden skulle omfatta en nettogolvyta av sammanlagt 423 m² och har beräknats draga en kostnad av 148,000 kronor. Jag vill med hänsyn till det anförda förorda, att denna tillbyggnad kommer till stånd.

Enligt det mellan Kungl. Maj:t samt stiftelsen svensk träforskning upprättade avtalet skall staten ombesörja och bekosta uppförandet av institutsbyggnaden, medan stiftelsen åtagit sig att för dispositionen av centrallaboratoriernas lokaler erlægga årlig hyra motsvarande sex procent av de å dessa lokaler belöpande byggnadskostnaderna. Avtalets bestämmelser härutinnan torde böra vinna tillämpning jämväl beträffande den nu ifrågasatta tillbyggnaden. Stiftelsen har också, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, förbundit sig att erlægga hyra för dispositionen av de genom tillbyggnaden erhållna utrymmena enligt samma grunder som för centrallaboratorierna i övrigt, varjämte stiftelsen enligt likaledes lämnad utfästelse skall tillse att utrymmena ifråga utnyttjas för målbetonad forskning på motsvarande sätt som enligt avtalet gäller beträffande nämnda laboratorier. Vid sådant förhållande, och då den av mig nu förordade tillbyggnaden lämpligen bör utföras samtidigt med den redan beslutade institutsbyggnaden, är jag beredd att på den förebragta utredningen tillstyrka, att framställning om anvisande av

medel för ändamålet nu avlåtets till riksdagen. Mot kostnadsberäkningarna har jag, i likhet med byggnadsstyrelsen, icke något att erinra.

Byggnadsstyrelsen har meddelat, att vissa kostnadsökningar vore att förvänta vid utförandet av den redan beslutade byggnaden men att desamma till huvudsaklig del torde komma att hänföra sig till de för centrallaboratorierna avsedda lokalerna, för vilka stiftelsen har att erlægga hyra. I vad mån det kan bli nödvändigt att på grund av dylika kostnadsökningar för riksdagen framlägga ytterligare medelsäskanden låter sig dock, såsom styrelsen framhållit, för närvarande icke bedöma. Jag förutsätter såsom självfallet, att styrelsen allt framgent söker tillvarataga de möjligheter som erbjuda sig att nedbringa kostnaderna för detta byggnadsföretag.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ytterligare medel till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet* å kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 148,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtets till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.
